

D. Takácsová, P. Doležal: Česká kultura v podmínkách krajanských spolků na Slovensku

Krajanské spolky v celém světě jsou obvykle koncipovány jako zájmová sdružení českých krajanů, případně i jiných osob, které mají vztah k českému jazyku, kultuře, umění, České republice jako zemi, kde mají své kořeny nebo své zájmy a podobně. Z toho logicky vyplývá, že realizace české kultury v krajanském spolku bývá především určena samotným členům spolku. Bude tedy respektovat jejich zájem o konkrétní druh a formu kultury. Bylo by jistě zajímavé vědět, jakou českou kulturu pro své členy v krajanských spolcích preferujeme a doufáme, že toto setkání nám pomůže vytvořit si o současném stavu přehled a získat nové inspirace.

V podmínkách Českého spolku na Slovensku a regionálních českých spolků, kterých je ve Slovenské republice devět (regionální spolky jsou jako samostatné právní subjekty kolektivními členy Českého spolku na Slovensku), jsou takovými programy určenými především pro členy spolků oblíbené programy vánočních večerů slova a hudby, menší výstavy, komorní koncerty, besedy, přednášky, hudební a literární vzdělávací cykly. Účinkujícími zejména ve slovesných typech programů bývají často sami členové. Některé z těchto programů otvíráme i pro veřejnost, většinou na základě pozvánek. Kulturně-vzdělávacím programem jsou každoročně také letní tábory pro naše děti a mládež, organizované Českým spolkem v Košicích, které seznamují účastníky nejen českým jazykem, ale systematicky také s literaturou a uměním. Ty jsou ovšem určeny pouze pro členskou základnu.

Pěstujeme také vlastní uměleckou tvorbu. Je to již dvanáctiletá činnost Ženského pěveckého sboru Českého spolku v Košicích, s početnými koncerty a několika CD a DVD nahrávkami. Dále je to několik ročníků výtvarného sympózia českých výtvarníků žijících na Slovensku, která nejprve pořádal Český spolek na Slovensku, později Český spolek v Bratislavě a letošního roku v Piešťanech. Jsou to také výtvarná sympózia pro děti a mládež, pořádaná v Košicích. Výsledky této vlastní umělecké tvorby otvíráme pro veřejnost častěji než prvně zmíněný typ programů. Předpokládáme, že ve většině krajanských spolků je situace podobná. V mnoha krajanských spolcích se také pěstuje folklorní umělecká činnost, nám na Slovensku se toto nikdy nepodařilo.

Pokud se v místě, kde krajané žijí, koná nějaký kulturní program dovezený některou místní agenturou z České republiky, krajané jej jistě rádi navštěvují. Stane se však také, že program nesplní naše očekávání a někdy nás mrzí, že prezentace české kultury nevyzněla tak, jak by měla. Chceme v našem sdělení poukázat v této souvislosti na jednu skutečnost. Krajanské spolky se od většinové společnosti, ve které vykonávají svou činnost, liší tím, že mají k české kultuře bližší, užší, ba dalo by se říci vroucný vztah, mají pro českou kulturu a rozlišování, co je v ní kvalitní a co méně kvalitní jemnější cit a mají také jinou velkou výhodu a tou je detailní znalost místních kulturních poměrů, vkusu a vyspělosti publika a nevhodnějších způsobů propagace kulturních programů. Mohou tedy být nejen vhodnými propagátory české kultury, pěstovat ji nejen pro své členy, ale mají také hodně předpokladů ji přímo realizovat i pro veřejnost. Mají ovšem povětšinou také dvě nevýhody. Nemají profesionální aparát, který by se realizaci české kultury fundovaně a naplno věnoval a mnohdy také nemají dostatek finančních zdrojů. Samozřejmě, že finanční dary poskytované Českou republikou jsou významným zdrojem financování kulturních programů.

Ve světě však pracují také české zastupitelské mise a instituce kulturního zastoupení – Česká centra. Víme, že úzká spolupráce s nimi pomáhá odstranit přinejmenším absenci profesionálního kulturního pracovníka v krajaňském spolku, umožňuje být v úzkém kontaktu s nabídkou dobré nekomerční české kultury v České republice a poskytuje také něco, co my nazýváme, možná že velmi přibližně, všeobecným politickým krytím kulturní činnosti krajaňského spolku v dané společnosti.

Jako příklad poslouží stěžejní kulturní program, který každým rokem realizuje Český spolek v Košicích - Dny české kultury. Je to celý měsíc trvající festival, který přináší široké kulturní veřejnosti programově vyrovnanou nabídku koncertů, divadel, výstav, literárních večerů, besed, folkloru nebo také českého filmu. Dramaturgii festivalu, která zajistí jednotnou koncepci a náročné organizační zajištění festivalu nám účinně pomáhá zvládnout České centrum v Košicích. Tento festival je dobrou, kvalitní reprezentací české kultury. Jsme přesvědčeni, že na mnoha jiných místech úzká spolupráce mezi krajaňským spolkem a zastupitelskou misí nebo Českým centrem funguje podobně a chceme také povzbudit své kolegy, aby tam, kde se tak neděje, takovou spolupráci iniciovali. Dají se tak realizovat velké programy, na které by každá z uvedených institucí sama nestačila finančně, organizačně nebo personálně. Zdá se však, že s programem šetření ve státním rozpočtu České republiky a tedy i v rezortu zahraničních věcí je ohrožena existence některých zastoupení České republiky ve světě a že některé krajaňské spolky možnost, o níž mluvíme, mít v budoucnosti nebudou. Proslýchá se například, že České centrum v Košicích se bude rušit. Jsme přesvědčeni, že je to chybné rozhodnutí, které Českou republiku poškodí a chceme apelovat na její představitele, aby každé takové rozhodnutí velmi dobře vážili.

Samozřejmě, že jsme schopni realizovat českou kulturu pro veřejnost i pouze vlastními silami. Dobré zkušenosti s realizací jednotlivých kulturních programů dovezených z České republiky, ať už jsou to komorní koncerty, vystoupení operních zpěváků nebo malých pěveckých souborů, interpretů na sólové nástroje, případně folklorních souborů mají i regionální Český spolek v Bratislavě, v Piešťanech, v Žilině, ve Zvolenu, v Trenčíně. Tam všude se tato kultura prezentuje i širší veřejnosti. Pokud na to nestačí personální nebo finanční síly regionálního spolku, realizuje program Český spolek na Slovensku. Uvedeme ještě jednu zajímavost. Neobvyklým, ale velmi účinným způsobem je realizace kulturního programu z České republiky, obvykle koncertního v trvání cca 40 minut, který prezentuje Český spolek v Košicích, v úvodu tradičního jím pořádaného Českého plesu v prostorách Státní filharmonie v Košicích.

Ať už se zmíněnou pomocí zastupitelských institucí nebo bez ní je ale možné, abychom si také velmi účinně pomáhali navzájem. České přísloví praví: „Dobrá rada nad zlato“. Pokud se vám ve vašem krajaňském spolku podaří realizovat dobrý kulturní program, který jste dovezli z České republiky, měl velký ohlas u publika, máte dobrou zkušenost s jeho přípravou, dejte o tom vědět na krajaňském webu www.krajane.net, možná že by stálo za to, mít na něm i rubriku tomuto tématu věnovanou, i s příslušnými kontakty. Možná máte vlastní kulturní soubory, které můžete prezentovat v jiných krajaňských spolcích nebo i většinovému publiku, máte jejich kvalitní zvukové nebo obrazové nahrávky, vhodné pro prezentaci v krajaňských spolcích. O tom všem je užitečné vědět, mít o tom přehled, mít to k dispozici. Tak můžeme vřele doporučit například mladého vynikajícího kytaristu Matěje Raka, nebo jeho otce, kytarového virtuose Štěpána Raka s hercem Alfrédem Strejčkem v krásných literárně hudebních programech o J.A.Komenském nebo Karlu IV., vokální soubor Gentlemen Singers, barytonistu Jakuba Pustinu, národopisný soubor Vsacan, Československé komorní duo, komorní orchestr Virtuosi di Praga a mnohé další. Z vlastní naší tvorby je pro všechny

krajanské spolky možné doporučit k realizaci výstavu z několika ročníků sympózia českých výtvarníků na Slovensku s názvem Imprese podzim-jeseň nebo koncert, případně DVD nebo CD nahrávku Ženského sboru Českého spolku v Košicích. Možná z diskuse v průběhu semináře vyplyne, jak to udělat, abychom mohli pravidelně vzájemně čerpat z bohatých zkušeností a podnětů.

Vracíme se tedy k otázce položené v úvodu našeho vystoupení. Je možné prezentovat kvalitní českou kulturu v podmínkách krajanských spolků? Otázku rozšíříme: Je možné prezentovat ji i širší veřejnosti? Myslíme, že je to možné a také pro samotné krajanské spolky velmi přínosné a to nejen pro uspokojování kulturních potřeb jejich členů, ale také pro vytváření dobrého jména spolku a celé krajanské komunity v dané zemi a také dobrého jména České republiky v zahraničí.